Latvijas Universitātes 70. zinātniskā konference
Bioloăijas sekcija, Zooloăijas un dzīvnieku ekoloăijas apakšsekcija, 2012. gada 10. februāris

OZOLU MŪĶENES *Lymantria dispar (L.)* AUGLĪBAS RĀDĪTĀJU SALĪDZINĀJUMS PRIMĀRĀS UN SEKUNDĀRĀS SAVAIROŠANĀS REĢIONOS LATVIJĀ

Ingars Siliņš
Latvijas Valsts Mežzinātnes institūts „Silava”,
Adrese: Rīgas iela 111, LV 2169, Salaspils, Latvija
e-pasts: ingars.silins@gmail.com

Pasaules praksē ozolu mūķene *Lymantria dispar* ir atzīta par vienu no invazīvākajām sugām, kas rada uzskatāmus zaudējumus mežsaimniecībā, defoliējot plašas mežu teritorijas, - turklāt, šādā veidā būtiksi degradējot bioloģisko daudzveidību (Dixon, Foltz 1985, Davidson et al. 2001, Vanhanen 2008). Šai sugai raksturīgs plašs izplatības areāls, kurš aptver visu Eropas daļu, Tuvos un Tālos Austrumus, Ziemeļāfriku un Ziemeļameriku (Brown, Cameron 1982). Tāpēc tā daudzās valstīs tiek uzskatīta par globālas nozīmes mežu kaitēkli (Liebhold et al. 2005).

Latvijā ozolu mūķene ir novērota jau vairāk nekā 50 gadus. Taču skaidri uzskatāmi masu savairošanās gadījumi Latvijas vēsturē ir notikuši tikai pēdējo piecu gadu laikā. Iemesli, kādēļ ozolu mūķenes populācijas var eksistēt zemos blīvumos vairākus gadus, bet pēkšņi sasniegt masu uzliesmojuma līmeņus, nav pilnīgi skaidri (Elkinton, Liebhold 1990, Liebhold et al. 1994). Tas kalpo par iemeslu plašiem, komplicētiem ozolu mūķenes populāciju dinamikas pētījumiem (Leonard 1974, Elkinton, Liebhold 1990). Šādu pētījumu ietvaros tiek novērtēti arī sugas auglības rādītāji un to izmaiņas laikā (Elkinton, Liebhold 1990, Liebhold et al. 2005).

Veikti pētījumi 2011. g. Liepājas un Engures ozolu mūķenes savairošanās reģionos ar mērķi noskaidrot auglības rādītāju atšķirības un to iespējami ietekmējošos faktorus. Katrā izpētes vietā iegūtas 100 tauriņa mātītes ar to dējumiem. Mātītes tika mērdētas, un preparētas. Uzskaitīts izdēto, neizdēto olu skaits konkrētiem tauriņiem un noteikts to ķermeņa garums. Papildus katrā reģionā tika noteikts aptuvenais mātīšu blīvums.

Pētījuma laikā tika iegūta informācija par mātīšu potenciālās un faktiskās auglības, nākamā gada populācijas provizoriskā lieluma rādītāju atšķirībām starp salīdzinoši vecāku un jaunāku tauriņa savairošanās reģionu.

Pašlaik ozolu mūķenes savairošanās novērotas aptuveni 1% no tās potenciāli ieņemamām dzīvotnēm Latvijā. Lai gan, ņemot vērā šīs sugas izplatīšanās potenciālu, šāda rakstura pētījums ir svarīgs pamats turpmāko *L. dispar* savairošanās prognožu modeļu izveidei Latvijas mērogam.

Literatūra

Brown M. W. Cameron E. A. 1982. Natural enemies of *Lymantria dispar* (Lep: Lymantriidae) eggs in central Pennsylvania, U.S.A, and review of the world literature on natural enemies of *L. dispar* eggs. Entamophaga. vol. 27. (3). 311.- 322.

Davidson C. B. Gottschalk K. W. Johnson J. E. 2001. European gypsy moth (*Lymantria dispar* L.) outbreaks: a review of the literature. United States Department of Agriculture. General Technical Report. 15 p.

Dixon W. N., Foltz J. L. 1985. The gypsy moth, *Lymanria dispar* (L.) (Lepidoptera: Lymantriidae). Entomology Circular (270): 4 p.
Elkinton J. S. Liebhold A. M. 1990. Population dynamics of gypsy moth in North America. Annual Review of Entomology, vol. 35:, 571. – 596.
Leonard D. E. 1974. Recent developments in ecology and control of the gypsy moth. Annual Review of Entomology, vol. 19., 197. – 229.
Liebhold A. M. Halverson J. A. Elmes G. A. Quimby J. 1994. Landscape characterization of gypsy moth susceptibility. Forest Science, vol. 40., 18. – 29.
Liebhold A. M. Raffa K. F. Diss A. L. 2005. Forest type affects predation on gypsy moth pupae. Agricultural and Forest Entomology. vol. 7., 179. – 185.
Vanhanen H. 2008. Invasive insects in Europe - the role of climate change and global trade. Disertation. University of Joensuu. 33 p.